

úlohu v barokovom vyrovnávaní záujmu o svetskú ľudovú i umelú poéziu u vzdelaného publika a pri nástupe antididaktickej poézie. K. bol úspešným autorom piaristických divadelných hier, prevažne s náboženským a alegorickým obsahom: Taciturnitas laureata (Oslávená mlčanlivosť), Rosa (Ruža). Hry sú v rukopisnom zborníku Actiones comicae et tragicae (1773, Komické a tragické výstupy).

Marta Kerul'ová

MŇAČKO Ladislav, 29.1.1919 Valašské Klobouky – 24.2.1994 Bratislava, publicista, prozaik, básnik a dramatik. Detstvo a mladosť prežil v Martine, vyučil sa za predavača v lekárni, pracoval ako stavebný robotník. 1939 sa neúspešne pokúsil o útek do ZSSR. Za pokus o prekročenie nemecko-holandských hraníc (1940) väznený v koncentračnom tábore a na nútených prácach v Nemecku. 1944 ušiel a zapojil sa do partizánskeho hnutia na Valašsku. 1945 vstupuje do komunistickej strany, 1945–53 redaktor (Rudé právo, Pravda), 1954–66 spravodajca vo viacerých európskych a ázijských krajinách. Zážitky z týchto ciest zhrnul do niekoľkých reportážnych kníh. Po 1948 nadšene privítal komunizmus, stal sa prominentným novinárom, propagujúcim nový režim. Od pol. 50. rokov sa postupne zbavoval naivných ideálov a dôvery k vládnucej strane. Vytvoril si vlastný kritický postoj k nezákonnostiam stalinskej minulosti a stal sa kritikom dobových spoločenských deformácií. 1956 šéfredaktor > Kultúrneho života, 1967 na protest proti antiizraelskej kampani čs. vlády emigroval do Izraela a bol zbavený čs. občianstva, 1968 sa vrátil a aktívne zapojil do tzv. obrodného procesu. Po okupácii ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy odišiel do emigrácie v Rakúsku. V čase normalizácie zbavený členstva v Zväze slovenských spisovateľov, jeho diela boli vypustené z učebníc a zakázané. V zahraničí naďalej pokračoval v spisovateľskej práci, publikoval prevažne v nemčine. Do lit. života na Slovensku sa opäť zapojil po 1989. – Do lit. vstúpil ako básnik a dramatik angažovanými básnickými zbierkami Piesne ingotov (1950), Bubny a činely (1954) a budovateľsky ladenými hrami Mosty na východ (1951) a Živá voda (1954). Neskôr sa M. záujem presúva do oblasti prózy. Zbierka poviedok s autobiografickými prvkami Marxova ulica (1957, *Marxova ulice*, č. 1958) je skicovitým obrazom života v šedej predmestskej robotníckej uličke v medzivojnovom období. Väčší ohlas vzbudil románom z prostredia partizánskych bojov na moravsko-slov. pohraničí Smrť sa volá Engelchen (1959, *Smrt si říká Engelchen*, č. 1960). Je vykreslením M. autentických zážitkov a komponovaný ako spomienková retrospektíva raneného partizána Volod'u (autobiograficky stvárný autor), ktorý v rozhovoroch s ošetrovateľkou Eliškou rekapituluje rušné udalosti svojho pôsobenia v partizánskej skupine v obci Ploština, ktorú partizáni pod tlakom okolnosti opustia a ponechajú napospas nemeckému komandu. Volod'u prenasledujú vidiny horiacej Ploštiny a spálených ľudských tiel. Dielom sa tiahnu výčitky zodpovednosti za ploštinskú tragédiu a otázky hľadania zmyslu a hraníc ľudskej obetavosti. Román sa vyznačuje hlbokým psychologickým ponorom do vnútra postáv, ktoré M. nezobrazuje ako hrdinov vojny, ale ako jej obete, podliehajúce depresiám a rúcajúce sa pod tlakom dusnej vojnovnej atmosféry. Ťažoba spomienok a svedomia im komplikuje návrat do reality povojnového života (príbeh špiónky Marty, štylizovanej do podoby novodobej Mata Hari). Ideologickou nezaťaženosťou a pohľadom na negatívne momenty partizánskeho hnutia román vytvára protipól > Mináčovej povstaleckej trilógie Generácia. Politické reportáže Kde končia prašné cesty (1962, *Kde končí prašné cesty*, č. 1963) sú sociologizujúcimi štúdiami o „zastrčených kútoch“ Slovenska, Oneskorené reportáže (1963, *Opožděné reportáže*, č. 1964) reagujú na inscenované procesy 50. rokov. Umelecky stvárné reportážne portréty ľudí, nespravodlivo obvinených a postihnutých perzekúciami, sú obžalobou komunistického súdnictva. Románový pamflet Ako chu-

tí moc (1968, *Jak chutná moc*, č. 1968) je stvárnený ako epizodické retrospektívne rozprávanie fotoreportéra Franka, ktorý počas štátneho pohrebu spomína na životnú cestu a postupnú premenu mŕtveho priateľa – niekdajšieho sociálneho buriča a odbojára v SNP na straníckeho a štátneho funkcionára, ktorého postupne ovládla vidina absolútnej a nekontrolovateľnej moci. Román sa vyznačuje priamočiarym pohľadom, publicisticko-polemickým a karikatúrnym štýlom. Je produktom uvoľnenej atmosféry 60. rokov, ale ešte neprekračuje hranicu, za ktorou sa kritika jednotlivostí a jednotlivcov mení na kritiku komunistického systému ako celku. V exile M. napísal viacero próz, scenárov a reportáží. V politickej eseji *Die siebenbe nacht*. Erkenntnis und Anklage eines Kommunisten (Viedeň 1968, *Siedma noc*. Skúsenosti a obžaloba jedného komunistu, slov. 1990) sa poohliadol za uplynulým obdobím v dejinách Československa od Mníchova 1938 po august 1968, za vlastným životom a lit. tvorbou. Snaží sa zachytiť pocity občana prežívajúceho prvé dni vpádu sovietskych vojsk do ČSSR, analyzovať príčiny tejto agresie a odhadnúť jej dôsledky. Epický základ satirického románu *Súduh Münchhausen* (Kolín nad Rýnom 1972) tvorí návšteva potomka baróna Prášila v našej krajine, ktorého sprevádza demagóg Hnida. Münchhausenovo rozprávanie je odľahčenou „orwelliádou“ reflektujúcou absurditu 50. rokov, Novotného vlády, ale najmä schizofrenickú atmosféru obdobia normalizácie. @ D. d.: politická esej *Die Aggressoren* (Viedeň 1968, *Agresori*); poviedky *Einer wird überleben* (Mníchov 1973, *Jeden prežije*) a *Die Festrede* (Mníchov 1976, *Slávnostný prejav*); satirická paródia na módne bestsellery *Der Gigant* (Mníchov 1978, *Gigant aneb Tajemství ostrova věčné lásky*, č. 1994); satirické reportáže z krajín reálneho socializmu *Jenseits von Intourist* (Mníchov 1979, *Na východ od Intouristu*); scenáre k filmom *Der Tod des Ministers* (1972, *Smrť ministra*), *Der Leuchtturm* (1972, *Maják*), *Der Vorgang* (1973, *Postup*). @ Literatúra: Z. Klátik, „Ladislav Mňačko, Smrť sa volá Engelchen“, *Slovenské pohľady* 1960, č. 2; Z. Ruda, *Ladislav Mňačko: Smrť si říká Engelchen*, Metodické texty 1961, č. 2; L. Páleníček, J. Gregorec, V. Petrík, *Rukovět dějin české a slovenské literatury od roku 1918*, 1966, s. 146–47; V. Burian, *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*, 1991, s. 150–51; I. Sulík, „Vzt'ah jazyka a ideologie v novej slovenskej próze (Ladislav Mňačko: *Súduh Münchhausen*)“, *Romboid* 1992, č. 2.

Miloslav Vojtech

ŠIMONOVIC Ján, 17.2.1939 Siladice – 21.12.1994 Bratislava, básnik, prekladateľ, esejista. 1957–62 študoval slovenčinu a ruštinu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, pracoval v časopiseckej redakcii vyd. *Smena* (1962–71), od 1971 redaktor vyd. *Slovenský spisovateľ*, 1980–82 šéfredaktor časopisu *Zornička*, potom redaktor vyd. *Smena*. – Do lit. vstúpil popri „konkretistoch“ ako básnik zmyslovosti, najviac presadzoval čisté estetické vnímanie. Od 1957 uverejňoval verše v > *Mladej tvorbe*, blízke > J. Stachovi. Š. debut *Pyramída* (1965) zobrazuje mladistvé očarenie láskou. Detaily domova, rodičov a vypätej plastickej telesnosti prenikajú do fantasknej krajiny vôd, mora, Váhu, kde kúpanie je znakom kontaktu s neporušenou prírodou. V zbierke *Belavá z helénskeho sveta* (1967) dáva týmto témam priezračnejšiu podobu dievčenských postáv – alegórií dozrievania. Tvorbou zo 60. rokov Š. spoluvytváral lit. situáciu, fascinovanú umením formy – v esejach knihy *Próza o básni* (1972) formuluje technicky prepracovanú teóriu básnického obrazu, ako aj moderného prekladu. V publicistike zo 70. a 80. rokov (Na margo básne, 1982) však už presadzoval spoločensky závažný obsah básne. V zbierke *Tichým krikom* (1974) rozvinul rodinné, civilné témy spolu s rezignáciou na metaforu v prospech priamych vyznaní, prihlásení sa k rodinnej kontinuite a k svetu dieťaťa. Poéma *Deti* (1973) je prvou časťou triptychu občiansky angažovaných skladieb, ktorými sa usiluje naplniť kultúrno-politicky požadovaný model literatúry. Apelatívne v nej vystupuje proti zabíjaniu detí vo vietnamskej